

МУСИҚА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ТАЙЁРЛАШДА ПЕДАГОГИК БИЛИМ ВА МАЛАКАЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ

Ходжакулов Б.Х.

Гулистон давлат университетининг
Муסיкий таълим кафедраси мудири

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада муסיқа ўқитувчилари касбий малакаларини оширишга доир фикр ва мулоҳазалар юритилган.

Калим сўзлар: муסיқа санъати, бадиий воситалар, ижодкорлик, маънавий, қўшиқ, куй, услуб, восита.

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена проблеме развития профессиональных знаний и умений учителей музыки.

Ключевые слова: музыкальное искусство, творческие средства, творчество, просвещение, песня, мелодия, метод, средство.

ANNOTATION

This article is devoted to the problem of development of professional knowledge and skills of teachers music.

Keywords: music art, creative means, art, enlightenment, song, melody, method, facilities.

КИРИШ

Бугунги кунда ўрта таълим мактаб ўқувчиларини муסיқа фанини ўқитиш жараёнида уларни малакаларини пухта эгаллаш учун барча имкониятлар мавжуд. Ушбу жараёнда асосий ролни муסיқа ўқитувчиси ўйнайди. Унинг фаолиятига катта эътибор бериш зарур. Муסיкий таълимнинг ўзига хос жихатларидан бири шундаки бугун муסיқа ўқитувчилари эгаллаган махсус билимлар, юқори касбий маҳорат, умумий маданият, ғоявий-ахлоқий сифатлар, иқтисодий ва ижтимоий вазифаларни ҳал қилишнинг омили сифатида амалга оширилмоқда. ХХI асрда ахборот коммуникация кўламининг кескин ўсиши, инсонларда маънавий эҳтиёжнинг осилиши ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш вазифаларини янги даражага кўтарди. Чунки, нафақат таълим мазмунига, балки тарбиявий ишларни ташкил қилиш, ўқувчиларни маданиятини ўстириш, унинг йўллари шаклларига ҳам талаб ошмоқда. Муסיқа маданияти дарсларда тарбия масалаларига ҳар томонлама, тизимли ёндашув, тарбиявий ишларни ташкил

қилишга фаол илмий асосланган услуб ва воситаларини жорий қилиш келажакда иқтисодий, ижтимоий ва маънавий ҳаёт орасидаги ўзаро олоқаларни чуқурлаштириш имкониятини беради. Мусиқа таълим ўқитувчиларнинг ривожланишининг асосий хусусиятларидан бири бу: ҳозирги пайтда махсус билимлар, юқори касбий тайёргарлик ва инсоннинг умумий маданияти, унинг маънавий хислатлари иқтисодий ва ижтимоий вазифаларини ечишда асосий омил бўлиб хизмат қилмоқда. Баркамол авлодни маънавий қизиқишларининг кўп қирралиги ва ўсиб келаётган авлодни тарбиялаш ва таълим бериш, вазифаларини амалга оширишда маълум даражада қийинчиликлар туғилмоқда. Бунинг асосий сабаби шундаки, нафақат тарбиявий ишларни ташкил сонига, балки уларнинг мазмуни, услуби ва шаклига ҳам талабалар ортди. Тарбия муаммолари ечимини ҳал этишга атрофлича ёндашиш заруриятнинг пайдо бўлиши ижтимоий ҳаётни, маънавий муҳитни, ижтимоий муҳит билим ўзаро чуқур боғланиши ва тарбиявий фаолиятни ташкил этиш воситаларини, илмий асосланган услубларини тадбиқ этиш билан боғлиқдир.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Ўсиб келаётган ёш авлодни мусиқа ва ашула санъатлари ёрдамида тарбиялаш жараёнига тизимли ёндашиш ўзининг мақсадлилиги ва изчислиги билан тавсифланади. Ҳозирги замон шароитида бўлажак мусиқа ўқитувчиларини шахс сифатида шаклланишлари, ижтимоий муносабатларини ривожланиши билан бир жараёнда содир бўлади. Шахсни тарбиялаш жараёни режалаштирилган мазмун ва моҳият эвазига амалга оширилади. Бу эса ўз навбатида мусиқий таълимнинг барча институтларини таълим-тарбия функцияларининг координатсия асосида оптимал бошқаришга имконият беради. Улар орасидаги мактаб, оила, меҳнат жамоаларини ўзаро ҳаракатлари, ўзига ҳос ижтимоий аҳамиятга эга бўлади. Юқорида айтиб ўтилганидек, мусиқа ўқитувчиларини тайёрлашда педагогик нуқтаи назардан, ундаги назарий ва амалий таълимнинг ўқитилиши кенг тармоқли корхоналарга таянганлигидир. Таълим мазмунида педагогик ва мусиқий тайёргарлик элементларини кесишуви ётади. Замонавий илмий-техника ривожланишининг асосий хусусияти, фан ва техника ютуқларини инсон фолиятини барча соҳаларига жорий этишдан иборатдир. “Техника” – сўзининг маъноси бугунги кунда кенгайди, энги у оддий қурол воситалари билан чегараланиб қолмай, ўз ичига маълум бир илмий-техник билимларни ҳам қамраб олади. Шу сабабли, бу бўлажак мусиқа

ўқитувчиларни касбий ва техник тайёргарлиги бугунги кунда куйидагиларни таъминлаши зарур:

- биринчидан, етарлича юқори даражадаги касбий билим ва малакалар бу билимлар нафақат ижро амалиётида шунингдек, илмий тушунча ва қонунларни қўллашда имкон бериши керак;

- иккинчидан – автоматлаштирилган ишлаб чиқариш шароитида самарли ишлаш олиши учун шахсда индивидуал хусусиятлар ва дунёқарашни шакллантириш зарур;

- умумтаълим мактабларида ўқитувчиларнинг эстетик тарбиялаш ечимини топишда мусиқа маданияти дарслари катта имкониятларга эгадир. Ўқувчиларнинг мусиқий таълим жараёнида эстетик тамойилларини руёбга чиқаришда, ўқитувчидан ўқувчиларнинг назарий билимларини мустақил қўллай оладиган вазиятларини юзага келтириш талаб этилади. Бусиз, ўқувчининг ўйғунлик тайёргарлигига оид асосий вазифалар ўз ечимини топмайди. А бу албатта мусиқа маданияти ўқитувчидан касбий билим ва малакаларини бўлиши талаб этилади. Булар:

1. Ижодий фаолияти, ижрочилик, санъати;
2. Билиш фаолияти (мусиқай саводчилилик);
3. Мусиқий санъатни, фаол ташвиқот қилишда фойдали фаолият олиб бориш;
4. Талабаларга бериладиган барча билим ва кўникмалар ўзаро боғлиқ бўлиб, доимо ривожланиб боради. Орттирилган билим ва кўникмалардан келиб чиққан холда, махсус ўқув материаллар асоси аниқланади.

Хар бир касб ўз хусусиятига эга. Мусиқа ўқитувчисининг ўзига хос “сирлари” бор. Мусиқа, санъатга бўлган мухаббат, ўзини болаларга бағишлаш, ўзининг ишига содиқлик – бу педагогларнинг доимий хис туйғулардир. Бу касбнинг мураккаблиги – деб ёзади машхур педагог О.А.Апраксина мусиқа маданияти “ўқитувчининг”, ҳам “Мусиқачи” тушунчаларига кирувчи элементларни ўзаро бир-бирига жипслигининг зарурийлигини аниқлаш билан ифодаланса, уларнинг хар бири кўп қиррали тушунча эканлигини унутмаслик зарур. Мусиқа ўқитвчиси ўқув-тарбиявий ишларни олиб боради, ўқитувчиларни дунёқарашларини, фикрлашини ва дидни шакллантиради. У нафақат ўз фанини яхши билувчи кенг дунёқарашли ва маълумотли шахс бўлиблигина қолмай, балки бу чолғу сўзнинг устаси ҳамда кенг маъносида жамоа шахси бўлиб қолиши зарур.

Асосий вазифалардан бири –мактабнинг ўқув-тарбия фаолиятини янги сифат босқичига кўтариш, уни жамоалар билан ўзаро таъсирини кучайтиришдан иборатдир. Бунинг натижасида ўқувчилар ўқув жараёнида танлаган маълум бир касбини танлаш имкониятига эга бўлсин. Бу вазифа мактабларни юқори малакали мусиқа маданияти ўқитувчилари билан таъминлаш орқали амалга оширилади. Мусиқа ўқитувчиларини тайёрлаш тизими бир-бирига боғлиқ-турғун бирлик, бутунлик, интеграл хусусиятга эга бўлган қонунларга асосланади.

Мусиқай таълимнинг назарий хусусияти биринчи навбатда бўлажак мусиқа ўқувчиларнинг эстетик дидига боғлиқдир.

Бунда биз уйғунликни энг асосий, фундаментал назария бўлиб, у таълим тизими ва мазмунини аниқлаб берувчи, барча ўқув фанларига (умуммиллий ва махсус) сингдирилганлигининг гувоҳи бўламыз. Ўқитувчиларнинг уйғунлик жихатидан принципини вазифаси жамият ва табиатнинг асосий қонунларини очишдан, талабаларни умумлаштирилган эстетик билимлар билан қуроллантиришдан, ижодий фикрлашни ривожлантиришдан, меҳнат фаолиятида мустақилликга ўргатишдан, касбни яхши эгаллашга тарбиялашдан, компьютер воситаларни қўллай олиш билимларини шакллантиришдан иборатдир.

Фанларнинг касбий-педагогик мазмунида мусиқий таълим, педагогик, психологик, услубий маълумотлардан ўз аксини топиши, ўқув ишлаб чиқариш ишларининг комплекс қурилишида умумсоҳа ва умумтаълим маънога эга бўлиши, мусиқа ўқитувчиларини билимларини тўғри қўллай олиши, ишлаб чиқариш ва меҳнатда билим ва кўникмаларини конкрет объектларда қўллаши, умумий билимларни бир объектдан иккинчисига ўтказиб олишдан иборат. Педагогика олий ўқув юртларида бўлажак мусиқа ўқитувчиларини тайёрлашни ўзига хос хусусиятларини, ўқув режасига нисбатан фанлараро алоқаларини кўриб, шуни айтиш керакки, олий педагогик таълим дедактикасида фанлараро алоқалар ўқув режалар тузилишининг асосий тамойилларини ташкил этиб, ўз навбатида у ғоя, тушунча, қонунлар фактлар, билим ва кўникмалар орасида алоқаларни нафақат баъзи бир ўқув фанлари, балки бир цикл ичидаги фанлар ва турли цикллардаги фанлар орасида ҳам алоқаларни ўрнатишга ёрдам беради.

Мусиқа ўқитувчиларини тайёрлаш мазмунида ўқув дастурлари билан асосан уйғун бирликни ҳосил қилиб, мактабга йўналтирилган турли фанлар билимларнинг мажмуасига таянади. Айрим ўқув режалари мантиқий тузилишида қуйидаги алоқа турлари катта аҳамият касб этадилар;

- турли ўқув фанларида кўриб чиқиладиган объектлар орасида;
- турли ўқув фанларда тушунтириладиган турли обектлар назария қонунлари орқали;
- талабаларни амалий ҳаракатлари ва тадқиқот услублар орқали;
- айрим фанлар қонунларини умумий фалсафий тушунчаларга бирлаштириш орқали.

Касбий тимсоли – жамият ўзгариши билан ўзгариб боради ва унинг мафкураси, маданиятига боғлиқ бўлади. Шу билан бирга мусиқа ўқитувчиси касбининг асоси бўлиб, инсонпарварликка интилиши ва мусиқий санъат билан узлуксиз алоқада бўлиши ҳисобланади.

Мусиқа ўқитувчиси ажойиб созанда бўлиши зарур. Унинг фаолиятининг муваффақиятлигини мусиқа асбобида аъло даражада чала олиши, овоз, нозик эшитиш қобилияти, нота саводхонлиги, ифодали ўқиш каби хислатларини аниқлаб беради. Бу масалада Д.Б.Кобалевский шундай деб ёзган эди. “Мусиқа ўқитувчиси билиш” зарур бўлган барча билимлар ичида унинг мусиқа асбобида чала олишини алоҳида такидлаш зарур. Дарсда механик ёзув ёрдамисиз қийналиш мумкин, айниқса синфда хор, оркестр ёки опера сахнаси янграши керак бўлса бундай жараёнида мусиқа асбоби жонли ижро ўрнига ишлатилмай, ўқитувчи ижросига ёрдамчи сифатида қўлланилиши керак. Бу куйидаги уч нуктаи назардан ўта зарур:

- биринчидан – жонли ижро ҳамма вақт синфда ҳаяжонли мухатни пайдо бўлишига сабаб бўлади;

- иккинчидан – жонли ижро вақтида ўқитувчи керакли вақтда ҳаммаша тўхташи, зарур деб ҳисобланган парчаларни такрорлаши мумкин, бошланиш вақтида қайтиш имконияти бўлади ва ҳаказо;

- учинчидан, мусиқа асбобида чала олувчи унинг устига яхши куйловчи мусиқа ўқитувчиси, ўз ўқувчилари учун яхши куйловчи мусиқа ўқитувчиси, ўз ўқувчилари учун яхши намуна бўлиб, амалиётда мусиқани ўзи ижро эта олиши қандай зарур ва қизиқарли эканлигини кўрсатади.

Мусиқа асбобида чала олиш, овозга, дирижёрлик маҳоратига эга бўлиш, булар мусиқа ўқитувчиси билиши зарур бўлган билимларни тўлиқ рўйхати эмас. Умумтаълим ва педагогик-психологик мазмундаги фанлар асосида йиғилган мусиқий тарбия услубиётига эга бўлишига имкон яратади. Лекин, бу фақатгина маҳоратга катта педагогик меҳнат эвазига йиғилган тажрибага, изланиш ва ўз-ўзини доимо манфатларидан воз кечиш эвазига амалга оширилиши мумкин. Хозирги кунда мусиқа ўқитувчиси касби илмий тадқиқот мавзусига айланиб

бораяпти. Педагогик тадқиқотлар олиб борилиб, ўқитувчи фаолиятига қўйилган талабаларни ёритувчи мақолалар чоп этилаяпти.

Психология ва педагогиканинг замонавий тадқиқотларига таянган ҳолда мусиқа ўқитувчисини асосий фаолият тури қуйидагича ҳисобланиши аниқланди:

- тадқиқотчилик (мусиқа асарлари ва санъатнинг бошқа турдаги асарлари; ҳамкасблар тажрибаси, ўқитувчилар ва ўзининг ишини таҳлил қилиш; ўз ишида қўллаш мақсадида илмий ва услубий адабиётни ўрганиш);

- кинструктивлик (дарслар, дарсдан ташқари мусиқа машғулотлар) тузилиши;

- лойихалиш (ўқитувчиларнинг маънавий-эстетик тарбиясига қаратилган ўқув-тарбиявий вазифаларни тақсимлаш ва ривожлантириш, ўқитувчиларнинг билимларни эгаллашлари, уларда билим ва кўникмаларни шаклланиши, уларни мусиқий ва ижодий ривожланиши);

- коммуникативлик (ўқувчилар билан ишонч ва ҳурмат асосида ўзаро муносабатлар ўргатиш; ўқувчилар орасида обрӯ-эътиборга эга бўлиш);

- ташкилотчилик (ўқув-тарбиявий вазифаларни амалга ечиш).

Сўзсиз, буларнинг ҳаммаси бир бири билан боғлиқ бўлиб, ўқувчиларни мусиқий тарбияси вазифаларини ечишга юналтирилган. Дарс жараёнида маълум бир билимларнинг иштирок этмаслиги педагогик фаолиятига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бу эса ўз навбатида кутилаётган натижаларни бермаслиги мумкин. Ушбу билимлар тўғрисида батафсилроқ тўхталиб ўтамиз. Мусиқа ўқитувчиси маълум даражада тадқиқот ишлари олиб бориш кўникмаларига эга бўлиши зарур. У мусиқий асарларни танлайди, уларнинг таҳлил қилади, уларни хиссий таъсирини аниқлайди, мусиқани ўқувчиларнинг ёши ва индивидуал қобилиятларга қараб тинглай олишларини ўрганади. Ўқув жараёнини такомиллаштириш мақсадида у ўқувчиларнинг ижодий фаолиятларини ва мусиқий қобилиятларини ўрганади. Ўқувчининг маънавий дунёси ҳамиша ўқитувчини диққат марказида туради. Ўқитувчини тадқиқотчилик фаолияти жуда кенг, у биринчи синфдан еттинчи синфгача бўлган барча ўқувчиларни ўз ичига олади. Доимий кузатишлар натижасида ўқитувчи педагог сезгирликка эга бўлиб, у шароитни баҳолаш, ўқувчини ички ҳолатини аниқлаш ва педагог таъсир қилишнинг тўғри услубини топишга ёрдам беради.

Мусиқий машғулотларини ўтказишни ижодий режалаштириш билан биргаликда ўқитувчи ўз тажрибасини бойитиб, лойхалаштириш ва конструктив

билимларга эга бўлади. Уларга ўқув-тарбиявий вазифаларни фаоллигига диққат эътиборни қаратиб, оптимал мос келувчи услубларни танлаш; ўзини ва ўз фанини маънавий бойитувчи ва мусиқий маданиятни тарбияловчи восита сифатида қараш қилади. Ўқитувчи муомила санъатига эга бўлиши зарур. У шахс сифатида дарсларда чуқур ва бутунлай намоён бўлади: ўқитувчи асарни ижро этибгина қолмай ўзининг бастакорга бўлган муносабатини билдириб, мусиқий асар ҳақида гапириб беради. Шу билан биргаликда ўқитувчиларга нисбатан пайдо бўлган диққат-эътиборлилик, уларда нисбатан ишонч в хурмат хиссини пайдо бўлишига сабаб бўлади. Ўқитувчининг обрўси унинг талабчан бўла олишига бағлиқдир. Ўқувчиларга унинг ёрдами, эътибори, қўллаб-қувватлаши ҳамиша керак. Бусиз эришилган ютуқдантўла бахраманд бўла олиш мумкин эмас. Албатта, ўқитувчи фаолиятида ташкилотчилик қобилияти ҳам катта ўрин тутади. Ўқувчиларни турли хил мусиқий фаолиятларига жалб этиш маълум даражада қобилиятли бўлишни талаб этади. Бу айниқса, вокал-хор ишларига тааллуқли бўлиб, бу ёналишда ўқитувчининг иродаси ва мақсад сари интилишига кўп нарса боғлиқ бўлади. Шунга қарамай натижалар унинг тажрибаси ва машғулотларга тайёргарлиги орқали баҳоланади.

Ўқитувчининг ижоди унинг педагогик топилмалари мактабдаги биринчи мустақил кадамлардан бошланади. Педагог маҳоратга эга бўлиш ундан ўзининг қадир - қимматини ва камчиликларин билиши, ўзини бошқара олиши ўз ҳаракатларига баҳо бера олиши ўзини тарбиялай олишига талаб қилади. Ўқитувчининг рухий бойлиги, кўп қирралиги, унинг ақли, хуш муомалалаги, маънавий тозалиги ўқитувчиларни бутун борликлари билан ишлашларига катта таъсир этади. Шунинг учун ишонч билан айта оламизки, ўқитувчи шахси мусиқани фан сифатида аниқлаб беради. Йиллар давомида ўқитувчи минглаб дарс соатларини ўтиб, ўқувчиларни эстетик ривожлантириш ва ўз меҳнатида бахрамад бўлиш учун уларга диққат билан тайёрланади. Дарс баъзида унча кўзга кўринмаган машахатли меҳнат бўлиб, ўқитувчидан катта ирода ва диққат – эътиборлиликни эгилувчан фикрлаш қобилиятини турли педагог вазиятларда тез ҳаракат қилишни талаб қилувчи жараёндир. Ўйлаган натижани, омадсизлик сабабларини қидиришга мажбур этади. Мусиқа дарси мактабда мусиқий тарбияни ташкил этишини асосий шаклидир.

Мусиқий тўғараклар факультетив машғулотларни ўтилишига қарамай барча болаларни бирлаштира оладиган мусиқа дарслари ҳеч қачон ўзининг ахамиятини йўқотмайди. Дарс жараёни ўз ичига турли фаолиятларни қамараб олади: куйлаш, мусиқий – ритмик ҳаракатлар, болалар чолғу асбобларда

чалиш, музика тинглаш шулар жумласидадир. Ашула рақс ёки музика асарни ўрганиш учун, бир неча соат дарс ўтилиши зарур, шунинг учун бир дарсда янги музика асари билан танишиши, илгари ўрганила бошланган асар парчасини ўрганишни давом эттириш ва ўтилган дарсни қайтириш каби ҳаракатлар амалга оширилади.

Масалан: биринчи синфда ўқувчилар “Бойчечак” ўзбек халқ ашуласини ижро этишади, Ф.Назаровнинг “Пахтаой” ашуласини ўрганишни давом эттиришади, уларга таниш бўлган “Дилхирож” ўзбек халқ музикаларини эшитишади.

Дарсга яхши тайёргарлик кўриш педагогик билимдан, музика мавзуларни ривожлантириш имкониятини берувчи ва таълим-тарбияни таъминлаб берувчи жараён бўлиб, ўқитувчи маҳоратига боғлиқ. Ҳақиқатдан ҳам музика тарбия вазифаларини чуқур ўрганишни, ўқувчилар ёшига қараб асар танлашни уларни музика тайёргарлиги бўлиши талаб этилади.

Ўтилатган дарс мазмунига турли қайфиятлар ва хусусиятларга эга бўлган музика асарлар киради. Шунинг учун уларнинг бир бутунлигига эришишда уларнинг тузилиши музика фаолият турлари бўйича кетма-кетлигини аниқлаш зарур.

Дарснинг мазмунига оид томонларини ўйлаб чиқишда бир асардан иккинчи асарни ўрганишга ўтишга руҳий диққат эътиборлилик, ўқувчилар диққатини бирдан иккинчисига қарата олиш жуда зарурдир. Дарс тузишда ҳар бир синф балаларининг ўзига хослигини уларнинг хиссини жисмоний ва ақлий даражаларини инобатга олиш керак. Мисол учун: кичик синф болаларини диққат эътиборини узоқ чўзилмаслиги учун улар қизиқишлари пасайиб кетмаслиги учун фаолият турларини ўз вақтида ўзгартириб туриш зарур.

Мураккаб қўшиқни, рақсни бир неча дарс давомида ўрганиш мақсадга мувофиқдир. Мураккаб музика ритмик ҳаракатларни ўргангандан сўнг ашула айтишга ўтиш тавсия этилмайди, чунки қуйлаш диққат эътиборлилик билан бир меъёردа нафас олишни талаб этилади. Бундан ташқари дарсни, дарс жадвалидаги ўрнини – шу куни 1,3 ёки 6 дарс эканлигини инобатга олиш зарур.

Охири дарсларда болаларнинг чарчоқлиги сезилади. Шунинг учун турли услубларни алмашиб ўтилишига, болалар қизиқишини тикловчи услубларини танлиш тавсия этилади. Музика дарсини, қайси дарсдан кейин ўтилатганлиги ҳам катта аҳамиятга эга. Меҳнат, айниқса жисмоний тарбия машғулотларидан кейин ўтилатган дарсларни болаларда таъсирчанликни пасайтирувчи ва режалаштирилган ишга мослаштирувчи фаолиятдан бошлаш

мақсадга мувофиқдир. Ҳар бир конкрет ҳолда педагог дарс ўтиладиган синф хусусиятларини болаларни у ёки бу мусиқий фаолиятга қизиқишни, уларнинг тайёргарлик даражасини инобатга олиши зарур. Таҷрибали педагоглар дарсни бир бутун қилиб тузишда катта маҳоратга эга бўладилар, дарсни турли элементларини бир бирига боғлаб бир бутун қилиб ўта оладилар. Дарсларда турли услубларни (асарларни, уларнинг айрим қисмларини таққослаш, муоммалани изланиш, ўйин ҳолатлари) қўллаб ўқувчиларни ижодий топшириқлар лабиринтидан олиб ўтадилар. Бундай ижодий топшириқларни бажариш ўқувчиларни фаоллаштиради ва қўтиладиган натижаларга эришишга ёрдам беради.

Маълумки, замонавий дарс сифати ўқувчиларнинг фаоллиги билан аниқланади. Фаоллик муаммоси дарснинг қизиқ тузилишига боғлиқ бўлиб қолмай, болаларда қизиқиш уйғотувчи услубларни қўлланишига эмас, балки ўқитувчини ҳар бир ўқувчига индивидуал ёндоқишига боғлиқдир. Бу педагог олдида турган энг мураккаб вазифалардан биридир. Чунки у ўқувчилар билан ҳафтада атига бир марта учрашади, мусиқа дарси эса жадал жараёни намойиш этади, ва талаб этади. Шунинг учун ўқитувчи ўз ўқувчиларини яхши билиши, уларнинг кучли ва заиф бўлиши, уларнинг кучли ва заиф томонларини қизиқишларини эса сақлаши, бола дунёсига кира олиши, уларнинг ҳар бирининг имкониятини оптимистик баҳолай олиши зарур, дарсда доимо бола билан муомила қилишга ҳаракат қилиши зарур, чунки тўғри берилган саволлар айрим овозда сездирмай айтиб туриш, тушунмовчиликни аниқлаш қарашлар, далда берувчи бош иргашлар бу жараёни тўла амалга оширишга ёрдам беради.

Ўқитувчининг ҳаракатлари ва мимикаси ҳам катта таъсир қилувчи восита ҳисобланади. Замонавий мусиқа дарсини махсус жиҳозларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Кабинетнинг эстетик жиҳозланиши турли хил бўлиши мумкин лекин у дарс ўтиш учун қулай шарт-шароит яратиши керак бўлади. Дарсда болаларга мусиқий асбоблар, техник воситалар керак бўлади. Уларнинг сифати, замонавий тайёргарлик ва оқилона фойдаланиш дарсни ўтказишга ёрдам беради. Бугунги кунда мусиқа маданияти ўқитувчиси болаларни турли хил ижродаги (оркестр, хор, ансамбл)лар билан таништиришга ёрдам берадиган, тасмага ёзиб олинган мусиқий асарлар ўқувчиларни айрим мусиқий асбобларни жаранглаши ва инсон овозининг ифодалилигини кўрсатувчи услубларни қўллаш катта аҳамиятга эгадир.

Дарсларда болаларни мусиқий эшитиш қобилиятини ривожлантирувчи кўргазмали қуролларни қўллаш ҳам алоҳида аҳамият касб этади. Нота

жадвалларини қўллаш жараёнида нотага қараб қуйлаш кўникмаларига эга бўлиш содир бўлади. Бу кичик ашула ва куйларни тез ўрганишга ёрдам беради. 1-синфда кўргазмали қуроллар мусиқий-дидактик ўйинларда ва махсус топшириқларда қўлланилади.

Хулоса қилиб, айтиш керакки дарсга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш мусиқа маданияти ўқитувчидан хаамиша ижодий ёндошишни билимларини, профессионал тажрибани фаол намоён этишни талаб этади. Мусиқа дарси ўқитувчи ижоди натижаси сифатида ўқувчиларнинг ички дунёсиг ғоявий – хиссий куч сифатида таъсир этиб уларда мусиқага қизиқишни, у билан муамила қилишига эҳтиёж тўғдиради, ўқувчиларда компьютерларни ўрганишда техник фикрлашга, тадқиқотчи нуқтаи назаридан ёндашишга асосланади. Бизнинг педагогик олий ўқув юртида иш тажрибамиз шуни кўрсатадики, дарс жараёнини замонавий педагогик технологиялар орқали ашула ва мусиқа машғулотларини ўтказилишида талабаларни эшитиш қобилиятини яхшилайти, мусиқий билимни шакллантиради, компьютер саводхонлигини ва тушуниш одатларини тарбиялайди, мусиқани ўрганиш жараёнини тахлил қилишни ўргатади, Мусиқий жараёни такомиллаштириш ёлларини излаш, яъни чин дилдан, топкирлик билан ишлашга ўйнайти. Бўлажак мусиқа ўқитувчиларини тайёрлашда, улар эга бўлган билим ва кўникмалар биргаликда мақсадли тизимини ташкил этган, илмий ғоялар, қонунлар, тушунчалар, ижодий фикрлаш каби кўникмаларининг педагогик фаолиятда қўлланилсагина муваффақиятли бўлиши мумкин. Узвий тамолйилигига риоя қилиш биринчи навбатда ўқув режалари, дастур ва дарсликларини қайта кўриб чиқиб тузиш учун ҳам зарур.

ХУЛОСА

Мусиқа ўқитувчиларини тайёрлаш заминида уларнинг билимларни мунтазамлигини текшириш, умумлаштиришни, умумтаълим, уйғунлик ва касбий-педагогик даражасида текширилиш зарур. Бу билим даражалари, педагогик фаолиятда ўзаро муносабатда бўладилар. Мусиқа маданияти ўқитувчиларини махсус тайёргарлик шаклларини ишлаб чиқиш, назарий даражага кўтариш, назарий жиҳатдан ишлаб чиқилган ўқитувчилар тайёрлашни самарадорлигини такомиллаштириш ёллари орқали амалга оширилиши зарур. Педагогика институти талабалари замон талабага мос, ўқувчиларни профессионал таълим, мусиқа ва эстетик тайёргарлигини амалга ошириш учун етарлича тайёргарлик кўрадилар. Бу эсамусиқий дарслар тарихий, психологик

социологик, назарий, услубий фанларни ва мактабдаги педагогик амалиёт билан биргаликда бўлган тақдирдагина амалга оширилади.

REFERENCES

1. Мирзиёев Ш М Конун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Т., Узбекистон’’2017-48б.
2. Баубекова Г.Д., Халикова Г.Т. Инновационные технологии оптимизации учебного процесса. В кн.: Образование: опыт, проблем, преспективы. Учебное пособие. Т.: “ЯНГИ АСР АВЛОДИ”, 2001. – с. 67-99.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг “2004-2009 йилларда мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори ҲҲТаълим тараққиёти журнали., 2004--. 5-сон.
4. Ўзбекистон Республикаси ХТВнинг “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 149-сонли буйруғи ҲҲ “Маърифат” газетаси. – Т.: 2006 йил, июн.